

La situació de les dones a l'Afganistan. Entre l'opressió i la resistència.

êc̃p̃ escola de cultura de pau

María Villellas Ariño

Investigadora de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

Nº20 / Novembre 2022

Apunts ECP de
Conflictes i Pau

Resum

L'agost del 2021 es va produir la presa del poder a l'Afganistan per part dels talibans, després d'anys de conflicte armat i la intensificació dels enfrontaments en els mesos previs a diferents zones del país i finalment la captura de Kabul. El fracàs dels intents de negociació entre el Govern i els talibans, i la marxa del país del president Ghani i d'alguns dels seus col·laboradors més propers, van donar pas a la reinstauració del règim talibà, 20 anys després de la seva caiguda després de la invasió nord-americana del país, institucionalitzant-se la completa exclusió de les dones de l'àmbit públic i la violació sistemàtica dels seus drets humans. La invasió de l'Afganistan per part dels EUA i la coalició de suport conformada per 40 països, la majoria integrants de l'OTAN, va tractar el 2001 de buscar legitimitat internacional i local utilitzant sovint discursos de gènere amb argumentacions que al·ludien a la situació de les dones afganeses i la necessitat de posar fi a un règim opressor. Després de la caiguda del règim talibà es van produir alguns canvis en la situació de les dones, especialment a l'àmbit normatiu. A més a més, es van obrir alguns espais limitats de participació política. Tot i això, malgrat alguns avenços en l'àmbit polític i educatiu, que fonamentalment van beneficiar les dones que vivien en entorns urbans, la situació de la majoria de les dones afganeses es va caracteritzar per la pobresa i la marginació de l'àmbit públic. A més, els nivells de violència contra les dones van continuar sent molt elevats, tant a l'esfera privada com a la pública. El règim polític instaurat pels talibans el 2021 s'ha caracteritzat per la imposició d'una forta exclusió de les dones de l'àmbit públic i una retallada àmplia dels seus drets socials, econòmics, polítics i culturals, impactant així en la seva condició de ciutadanes, de la mateixa manera que succeís durant el primer règim talibà entre 1996 i 2001. No obstant això, malgrat tots aquests retrocessos i greus abusos als seus drets des del canvi de règim al país, les dones han protagonitzat diferents actes de protesta i resistència dins i fora del país davant de la misogínia i violació sistemàtica dels seus drets.

Introducció

L'agost del 2021 es va produir la presa del poder a l'Afganistan per part dels talibans, després d'anys de conflicte armat i la intensificació dels enfrontaments en els mesos previs a diferents zones del país i finalment la captura de Kabul. El fracàs dels intents de negociació entre el Govern i els talibans, i la marxa del país del president Ghani i d'alguns dels seus col·laboradors més propers, van donar pas a la reinstauració del règim talibà, 20 anys després de la caiguda després de la invasió nord-americana del país. El règim polític instaurat pels talibans el 2021 s'ha caracteritzat per la imposició d'una forta exclusió de les dones de l'àmbit públic i una retallada àmplia dels seus drets socials, econòmics, polítics i culturals, impactant així en la seva condició de ciutadanes, de la mateixa manera que succeís durant el primer règim talibà entre 1996 i 2001.

Des de la invasió soviètica el 1979, que va convertir el país en un dels escenaris calents en què es va materialitzar la Guerra Freda, l'Afganistan ha viscut en situació de conflicte armat de forma pràcticament ininterrompuda. La retirada de les tropes soviètiques del país el 1989 va portar a enfrontaments armats entre les faccions rivals dels mujahidins que havien combatut la invasió soviètica amb el suport econòmic i l'aprovisionament d'armes dels Estats Units. Així, es va generar una situació de conflicte armat que va facilitar l'ascens al poder del moviment talibà des del sud del país a la pràctica totalitat del territori afganès a la segona meitat de la dècada de 1990. La retirada soviètica de l'Afganistan va implicar també la pèrdua de interès dels EUA a la regió i la creixent divisió entre les faccions encapçalades per senyors de la guerra que controlaven diferents zones del país. Els talibans van instaurar un règim islamista, imposant la seva particular interpretació de la Xaria a tot el país. El novembre del 2001, després dels atemptats de l'11 de setembre perpetrats per al-Qaida i la negativa del Govern talibà de lliurar Ossama bin Laden i altres líders d'al-Qaida que es trobaven en territori afganès, els EUA van atacar el país ajudats per un contingent de forces britàniques. Després

de la signatura dels acords de Bonn es va instaurar un Govern interí liderat per Hamid Karzai posteriorment ratificat per les urnes. A més, el desembre del 2001 el Consell de Seguretat va autoritzar l'establiment de la Força Internacional d'Assistència a la Seguretat, ISAF, que posteriorment passaria a estar sota comandament de l'OTAN. Des del 2006 es va produir una escalada de la violència, motivada per la recomposició de les milícies talibanes. La situació política del país es va caracteritzar per la fragilitat governamental i la dependència de l'ajuda exterior per al sosteniment de l'administració afganesa. Després de les eleccions presidencials i provincials del 2014, el país es va sumir en una crisi provocada per les acusacions de frau electoral després de la segona ronda en què els dos líders més votats, Ashraf Ghani i Abdul·là Abdul·là, van mantenir els resultats a l'aire durant mesos. Al setembre, es va arribar a un acord per crear un Govern bicèfal amb Ghani a la presidència i Abdul·là com a cap executiu. El 2011 les tropes internacionals van iniciar una retirada parcial, que es va completar a finals de 2014, encara que al terreny va quedar desplegada la missió "Resolute Support", amb mandat de l'OTAN per formar i entrenar les forces de seguretat afganeses i una altra força per a dur a terme operacions de formació i contraterrorisme, integrada per soldats dels EUA, missió "Freedom Sentinel". El 2019 el procés negociador va adquirir un nou impuls després que els EUA i els talibans arribessin a un acord per negociar la retirada total de les tropes del país, que es va materialitzar en un acord signat el 2020 entre el Govern nord-americà i els talibans. En paral·lel es va iniciar un procés de diàleg entre el Govern afganès i els talibans. Tot i això, la intensificació dels enfrontaments armats i l'enfortiment militar talibà davant la perspectiva d'una retirada militar internacional van impedir un acord intraafganès. Finalment, a l'agost del 2021 es va produir la caiguda del Govern, la retirada de les tropes internacionals i la captura de Kabul pels talibans, que recuperaven el poder 20 anys després de la seva derrota.

Les dones a l'Afganistan durant el règim talibà (1996-2001)

El règim talibà que va governar l'Afganistan fins a l'any 2001 es va caracteritzar per la seva misogínia extrema, la violació sistemàtica dels drets de les dones i la seva exclusió de l'espai públic. El conflicte armat els anys previs al règim talibà havia tingut greus conseqüències sobre les dones, que van patir diferents formes de violència

de gènere i greus violacions als seus drets humans, com ara la violència sexual o el desplaçament forçat. Algunes autores apunten al període previ al règim talibà com el moment en què es va consolidar una percepció de les desigualtats de gènere i la violència contra les dones com un aspecte "naturalitzat" de la societat afganesa per part dels actors internacionals, assimilant-los a la cultura afganesa i despullant-los del seu caràcter situat en un context de conflicte armat.¹ La desintegració del règim soviètic a l'Afganistan va comportar una revitalització del "tradicionalisme de gènere".² El context de Guerra Freda i d'aliança entre els EUA i els mujahidins van comportar una omisió interessada de les violacions dels drets humans, i específicament dels drets de les dones que es cometien en aquell moment, així com de l'impacte del conflicte en les dones i la població civil en el seu conjunt. De fet, l'ús generalitzat del burka per les dones comença en aquesta època prèvia al règim talibà.³

Després de l'arribada dels talibans al poder, aquests adopten una sèrie de mesures entre les quals cal destacar l'exclusió de les dones de l'ocupació i la restricció de l'accés a l'educació i la sanitat, així com el tancament d'universitats. Així, es permetia a les dones exercir feines sanitàries sempre que només s'atengués altres dones, però la repressió i les condicions extremes de privació material van obstaculitzar enormement tant l'exercici de professions sanitàries, com l'accés als serveis de salut per a les afganeses. A més, es van imposar estrictes codis de vestimenta que van afectar l'activitat quotidiana de les dones, i també es va imposar l'obligatorietat d'acompanyants homes de la família per a l'accés a l'espai públic, limitant seriosament la mobilitat de les dones, especialment la d'aquelles sense familiars directes homes. Aquestes restriccions van suposar violacions greus als drets humans de les dones, amb forts impactes en les condicions de vida, generant l'empobriment i l'exclusió, així com una enorme dependència dels homes per a l'exercici de qualsevol activitat que impliqués una presència a l'espai públic, limitant gairebé totalment l'autonomia de les dones. Amb freqüència, les dones van haver de recórrer a la mendicitat o el treball sexual com a úniques estratègies de supervivència al seu abast. A més, les dones acusades d'incomplir les normes van ser objecte de tortura i repressió, amb execucions públiques, apedregades i altres càstigs severos. El règim talibà va ser especialment sever contra les dones a les ciutats.⁴ Després de la caiguda del règim talibà hi havia a l'Afganistan aproximadament 35.000 llars encapçalades per dones, en gran part a causa de l'elevada mortalitat

1. Deniz Kandiyoti, "The Lures and Perils of Gender Activism in Afghanistan", *Monthly Review Online*, 4 de novembre de 2009.

2. Elahé Rostami Povey, "Women in Afghanistan: Passive victims of the borge or active social participants?", *Development in Practice*, 13:2-3, 2003.

3. Valentine M. Moghadam, "Patriarchy, The Taliban, and Politics of Public Space in Afghanistan", *Women's Studies International Forum*, Vol. 25, No. 1, 2002.

4. UNAMA, OHCHR, *Silence is violence. End the abuse of women in Afghanistan*, 8 de juliol de 2009.

masculina associada al conflicte armat.⁵ La situació en aquestes llars era d'extrema marginació i aïllament.

Tot i això, també es van produir altres experiències de resistència i afrontament per part de les dones, que de forma clandestina van continuar duent a terme activitats productives, educatives i polítiques durant els anys del règim talibà, com ara tallers, escoles o centres sanitaris, a través de xarxes de suport mutu i solidaritat.⁶ Les dones ja s'havien involucrat activament en la vida política i social del país en etapes prèvies, desafiant rols i imposicions, incloent-hi estratègies de resistència no violenta durant l'ocupació soviètica o els governs de Najibullah i Rabbani, fins a l'ascens talibà, per la qual cosa comptaven amb un cabal d'organització i eines de supervivència. Així, dones professionals van continuar prestant diferents serveis de forma clandestina a casa seva, com una estratègia de supervivència econòmica i alhora de resistència davant l'opressió talibana. Especialment rellevant va ser el treball educatiu a les llars, amb algunes dones arribant a tenir fins a 800 alumnes. Aquestes escoles clandestines van funcionar de forma més o menys organitzada o informal, sent algunes promogudes per organitzacions de dones i altres per dones a títol individual que comptaven amb la formació i els coneixements adequats. Tot i l'extrema limitació per a l'exercici dels seus drets, les dones no van romandre passives, denunciant dins i fora del país la situació de discriminació, violència i exclusió. Així, algunes dones van treballar per a organitzacions humanitàries internacionals presents al país, o es van desplaçar a Peshawar, al Pakistan per mantenir contactes amb activistes afganeses fora del país.⁷ Algunes organitzacions de dones afganeses actives a l'exili en aquell moment van ser Afghan Women Council (AWC), Women's Association for Peace and Human Rights in Afghanistan (WAPHA) o Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (RAWA). Aquesta darrera va dur a terme enregistraments clandestins d'actes públics de càstig contra les dones, que van ser difosos a l'exterior, donant visibilitat a les greus violacions de drets humans que patien les afganeses.

Canvis i continuïtats després de la invasió dels EUA

La invasió de l'Afganistan per part dels EUA i la coalició de suport conformada per 40 països, la major part

integrants de l'OTAN, va intentar buscar legitimitat internacional i local utilitzant sovint discursos de gènere amb argumentacions que al·ludien a la situació de les dones afganeses i la necessitat de posar fi a un règim opressor. Aquestes narratives van rebre fortes crítiques per part d'organitzacions de dones i acadèmiques feministes que van qüestionar la lògica colonial dels discursos i la intervenció militar com a mecanisme d'alliberament per a les dones afganeses.⁸ En aquesta intervenció militar es va establir un binarisme entre l'opressió causada pel règim talibà i la suposada "salvació" proporcionada per la intervenció militar nord-americana,⁹ restant protagonisme i agència a les dones afganeses i les seves pròpies estratègies de resistència i afrontament. Alhora, s'obviava la responsabilitat dels EUA i altres governs en la perpetuació d'una situació de conflicte armat amb greus efectes a les vides de les dones, així com les conseqüències d'una intervenció militar internacional. L'administració Bush es va servir de diferents estratègies per legitimar la seva intervenció, com ara el discurs de Laura Bush al·ludint a la situació d'opressió de les dones afganeses i equiparant la lluita contra el terrorisme a la defensa dels drets de les dones, o el suport d'organitzacions de dones nord-americanes com Feminist Majority Foundation, que va liderar una important campanya demanant la intervenció internacional per salvar les dones afganeses. També Cherie Blair, esposa del primer ministre britànic va fer aparicions públiques similars, al·ludint a les violacions als drets de les afganeses com un argument per justificar la intervenció militar.

Després de la caiguda del règim talibà es van produir alguns canvis en la situació de les dones, especialment a l'àmbit normatiu. A més a més, es van obrir alguns espais de participació política, encara que certament limitats. El novembre de 2001, Nacions Unides amb suport del Govern d'Alemanya, va convocar la Conferència de Bonn amb l'objectiu d'assolir un acord entre els diferents grups amb voluntat d'exercir el poder a l'Afganistan.¹⁰ Dues de les 23 persones convocades com a delegades van ser dones. El 20% de les persones delegades a l'assemblea encarregada de redactar una nova Constitució eren dones. Cal destacar que l'any 2003 l'Afganistan va ratificar la Convenció per a l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Contra les Dones, que havia signat el 1980. La ratificació d'aquest tractat internacional va donar pas a una sèrie d'obligacions legals que es van haver de traslladar a

5. Elaheh Rostami Povey, op. cit.

6. Íbid.

7. Moghadam, Valentine M., op. cit.

8. Per a una anàlisi més complerta dels discursos de gènere utilitzats per a legitimar la intervenció internacional a l'Afganistan amb posterioritat al 11S, vegeu Vilellas Ariño, María, "Bajo el burka: experiencia, supervivencia y resistencia de las mujeres afganas durante el conflicto armado" a Apaolaza, C. i R. Martí (eds.) *Las mujeres en las sociedades de tradición musulmana, mitos y realidades*. Fundeso Euskadi i Diputación Foral de Bizkaia, 2007.

9. A. Mohamed Ahmed, "Can Afghan Woman Speak?: Resisting Western Stereotyping of Afghan Women and Repressive Gender Policies in Two Afghan Ethnobiographies by Zoya and Latifa". *Journal of Scientific Research in Arts (Language & Literature)*, 23(5), 2022.

10. William Maley, *The Afghanistan Wars*, Palgrave Macmillan, 2002.

la Constitució que va ser aprovada el 2004, en què es reconeixia la igualtat de drets i obligacions entre homes i dones. Tot i això, aquest reconeixement formal venia matisat en assenyalar-se en el text Constitucional que cap llei podia ser contrària als principis de l'Islam, atesa l'estricta interpretació islàmica que havia caracteritzat el règim talibà i que continuava imperant entre les elits polítiques del país. De fet, gran part de les propostes que organitzacions de dones van presentar per al nou text constitucional van quedar excloses.¹¹ A més, la presència de senyors de la guerra a la Loya Jirga Constitucional va generar un clima intimidatori que va obstaculitzar la participació activa de les dones. Després de la Conferència de Bonn i la formació del nou Govern afganès, es va crear el Ministeri d'Afers de les Dones amb el mandat de promoure l'avenç i els drets de les dones. Fins al seu desmantellament el 2021 després de la victòria talibana, set dones van exercir el càrrec de Ministra.

Els anys posteriors a la caiguda del règim es va produir una lenta evolució de la situació de les dones al país. Així, les organitzacions de dones afganeses van passar de prioritzar les necessitats pràctiques quotidianes, com l'accés a l'educació o la sanitat, a qüestionar les relacions patriarcals de gènere al país que sustentaven un ordre opressiu.¹² Un dels aspectes més importants va ser el de l'accés de les nenes a l'educació, àmbit en què tanmateix només es van assolir resultats modestos. Tot i que és difícil accedir a estadístiques fiables sobre l'accés de les nenes a l'educació, dades recopilades per HRW i UNICEF apuntaven que almenys la meitat de les nenes no rebia educació formal en un centre educatiu. Segons l'Enquesta de Condicions de Vida del Govern afganès per al 2016-2017, la taxa neta d'assistència escolar a educació primària era del 45.5 per a les nenes, davant del 65.5 dels nens, i en educació secundària del 24.1, davant del 46.8 dels nens.¹³

Tot i això, malgrat alguns avenços en l'àmbit polític i educatiu, que fonamentalment van beneficiar les dones que vivien en entorns urbans, la situació de la majoria de les dones afganeses es va caracteritzar per la pobresa i l'exclusió de l'àmbit públic. A més, els nivells de violència contra les dones van continuar sent molt elevats, tant a l'esfera privada com a la

pública, amb violència intrafamiliar, violacions, crims d'honor, atemptats contra dones amb càrrecs públics en diferents àmbits i un fort impacte de la violència com a conseqüència del conflicte armat després de la invasió internacional. Segons dades recopilades per la relatora especial de les Nacions Unides sobre la violència contra les dones al seu informe després d'una visita al país el 2014, el 87% de les dones afganeses havien experimentat almenys una forma de violència física, sexual o psicològica o matrimoni forçat i més del 60% de les dones experimentaven múltiples formes de violència.¹⁴ Aquesta situació es va veure agreujada per les dificultats per accedir a la justícia per a la majoria de les dones i la corrupció i inacció policial davant de la violència de gènere. A més, fins a l'any 2009, la violació no va ser tipificada com a delictes separat de l'adulteri. Tot i això, el risc de ser incriminades per delictes d'adulteri en denunciar violència sexual va portar moltes dones a desistir de denunciar violacions. Els atemptats i assassinats de dones amb càrrecs o professions públiques van ser freqüents, dissuadint moltes dones de postular-se davant de les condicions d'inseguretat.

Tot i les dificultats i obstacles per a les dones en diferents àmbits com a conseqüència de la violència, el pes de les tradicions, així com dels impactes del conflicte armat, moltes dones afganeses van persistir en el seu activisme polític i social a favor dels seus drets, desafiant convencions socials repressives.¹⁵ Entre altres àmbits, dones afganeses es van implicar en diferents intents de construcció de pau, participant fins i tot en negociacions de pau amb els talibans i mostrant enorme preocupació per l'acord aconseguit entre l'administració Trump i els talibans el febrer de 2020, antesala de la retirada nord-americana del país el 2021. Organitzacions de dones havien exigint participar en qualsevol procés de negociació que es produís amb els talibans i des del 2015 diferents dones havien mantingut trobades amb delegacions talibans en diferents fòrums.¹⁶ Amb l'inici de les negociacions de pau intraafganeses entre el Govern i els talibans, quatre dones van formar part de la delegació governamental a les converses que van tenir lloc a Qatar, encara que van ser excloses d'alguns fòrums en el procés. Això no obstant, la presa del poder per part dels talibans va suposar la finalització d'aquestes negociacions.¹⁷

11. Laura Grenfell, "The Participation of Afghan Women in the Reconstruction Process." *Human Rights Brief* 12, no. 1, 2004.

12. Elaheh Rostami Povey, op. cit.

13. Central Statistics Organization, Afghanistan Living Conditions Survey 2016-17. Kabul, CSO, 2018.

14. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, on her mission to Afghanistan (4–12 November 2014), A/HRC/29/27/Add.3, 12 de mayo de 2015.

15. Jon Boone, "Afghan feminists fighting from under the burqa", *The Guardian*, 30 d'abril de 2010.

16. Vegi's Maria Vilellas Ariño, *Les negociacions de pau a l'Afganistan en un any decisiu*, Apunts ECP de conflictes i pau, n°8, novembre 2020.

17. Vegi's el resum sobre Afganistan a Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2021. Análisis de tendencias y escenarios*. Barcelona: Icaria, 2022.

Situació de les dones amb el nou règim talibà

La caiguda del Govern de Ghani i la presa del poder per part dels talibans va donar lloc a múltiples canvis normatius i institucionals amb importants impactes a les vides de les dones. Inicialment el nou Govern talibà es va comprometre públicament a respectar els drets de les dones “en el marc de la Xaria” i que “no es cometés discriminació ni violència contra les dones”.¹⁸ Tot i això, al llarg de l'any posterior al seu ascens en poder les diferents decisions adoptades pel Govern han caminat a la direcció oposada, amb mesures extremadament restrictives respecte a la llibertat i els drets de les dones que han impedit l'exercici de tots els drets humans de les dones.

Una de les primeres mesures adoptades pel nou Govern talibà va ser la de desmantellar el Ministeri d'Afers de les Dones el setembre del 2021. La reinstauració del Ministeri per a la Propagació de la Virtut i la Prevenció del Vici van implicar el desmantellament de les estructures institucionals de promoció dels drets de les dones, en un Executiu íntegrament conformat per homes. Després de les eleccions del 2018, el 27% dels parlamentaris de la Wolesi Jirga eren dones, però les cambres parlamentàries van quedar desmantellades. A més, també es va abolir la Comissió Afganesa Independent de Drets Humans el maig de 2022, donant per finalitzat qualsevol sistema institucional de supervisió i garantia de drets de les dones o dels drets humans en general, cosa que ha situat les dones en una posició de forta desprotecció davant de qualsevol violació dels seus drets.

Algunes de les restriccions que tenen més impacte sobre la vida de les dones són les relatives a la mobilitat i accés a l'espai públic. El desembre de 2021 es va imposar l'obligatorietat d'anar amb un acompanyant masculí en qualsevol desplaçament de més de 70 quilòmetres.¹⁹ No obstant això, prèviament a l'aplicació d'aquesta mesura, ONU Dones assenyalava que moltes famílies ja estaven imposant restriccions a les dones accés a l'espai públic i als desplaçaments, reforçant estereotips socials relatius a l'honor de les famílies i la seva relació amb el comportament de les dones.²⁰ El maig de 2022 es va aprovar un decret que imposava que totes les dones portessin vel i cobrissin

la cara per complet amb l'excepció dels ulls sempre que estiguessin fora de casa i assenyalant al mateix temps que la millor opció era no sortir de la llar excepte en cas de necessitat. Les restriccions a la mobilitat i a l'accés a l'espai públic han tingut conseqüències diferents, com l'obstaculització de l'accés a la feina i a diferents serveis públics com la sanitat.

Un altre dels àmbits que ha patit un impacte més sever és el de l'educació, i s'interromp la tendència positiva de gran increment en l'accés a l'escolarització que s'havia registrat els anys previs. Entre els anys 2000 i 2018 el nombre de nens i nenes escolaritzats havia passat d'un milió a 9,2 milions, el 35% dels quals eren nenes.²¹ Al setembre de 2021 es va anunciar la reobertura dels centres d'educació secundària per a nens excloent-ne, per tant, les nenes de l'accés a aquest nivell educatiu. Tot i diferents anuncis respecte a una possible reobertura dels centres escolars de secundària per a les nenes, assenyalant que per això era necessari un canvi en les condicions de seguretat o la necessitat d'uniformes i infraestructures per garantir la completa segregació, el retorn de les nenes a les aules de forma generalitzada no s'ha arribat a produir, tot i que en algunes zones del país sí que ha passat. Aquest ha estat un tema de constant confrontació entre la comunitat internacional i el règim talibà. Diferents donants s'han compromès a assumir el cost econòmic d'aquest accés a l'educació per a les nenes sense que això representés un reconeixement al règim talibà o una donació directa dels diners al Govern, incloent-hi l'oferta del Govern nord-americà que pagaria tots els salaris del professorat si es reobrien els col·legis.²² No obstant això, diferències internes en el lideratge talibà i la manca d'estructures clares de presa de decisions han fet que s'hagi imposat la posició més restrictiva respecte al dret a l'educació de les nenes.²³ La pressió internacional no ha portat a un canvi de postura talibà en aquesta qüestió. Tot i que no s'ha prohibit l'accés als estudis universitaris a les dones, s'han denunciat restriccions perquè no compleixen els codis de vestimenta imposats o en el cas que els professors siguin homes.²⁴

També resulta especialment greu el desmantellament complet dels serveis d'atenció a les dones víctimes de la violència de gènere, un problema endèmic al país i que afectava una proporció important de dones prèviament a la caiguda del règim talibà. ONU Dones destaca

18. Taliban says will respect women's rights, press freedom, Al Jazeera, 17 d'agost de 2022..

19. ONU Mujeres, Gender alert no. 2: Women's rights in Afghanistan one year after the Taliban take-over, 15 d'agost de 2022.

20. ONU Mujeres, Gender alert I: Women's rights in Afghanistan: Where are we now?, 7 de desembre de 2021.

21. Íbid.

22. Ashley Jackson, *The Ban on Older Girls' Education: Taliban conservatives ascend and a leadership in disarray*, Afghanistan Analysts Network, 29 de març de 2022.

23. Íbid.

24. Situation of human rights in Afghanistan. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Afghanistan, A/HRC/51/6, 9 de setembre de 2022.

que els factors de risc s'han accentuat en els darrers mesos: confinament de les dones a la llar, requeriment de companyia masculina per a desplaçaments, deteriorament de la situació econòmica, erosió dels drets de les dones i normes de gènere regressives.²⁵ A més a més, s'han multiplicat els matrimonis infantils. Les corts especialitzades en dones han estat dissoltes i s'impedeix a les dones jutges exercir la seva tasca, cosa que encara està dificultant més el gairebé inexistent accés de les dones a la justícia.²⁶ Es tracta, per tant, d'un context d'enorme desprotecció per a les víctimes de violència de gènere.

Tot i que cap Govern ha atorgat un reconeixement formal al règim talibà amb posterioritat a l'agost del 2021, sí que s'han produït múltiples reunions diplomàtiques i visites al país per part de representants de diferents països i organitzacions internacionals. Organitzacions de drets humans i de dones han expressat la seva disconformitat amb el fet que sovint les delegacions diplomàtiques han estat conformades íntegrament per homes, reforçant així els estereotips i exclusió de les dones de l'àmbit públic al país.

No obstant això, malgrat tots aquests retrocessos i greus abusos als seus drets, des del canvi de règim al país les dones han protagonitzat diferents actes de protesta i resistència dins i fora del país davant de la misogínia i violació sistemàtica dels seus drets. Així, s'han fet múltiples manifestacions i protestes al carrer reclamant accés a l'educació, millores en les condicions de vida de la població o accés a la feina. Algunes de les manifestacions han estat protagonitzades per joves estudiants.²⁷ Aquestes protestes han estat durament reprimides, amb detencions i maltractament físic envers les dones que les han protagonitzat que, tot i això, han persistit en les seves accions. Gran part de les protestes socials que s'han produït els darrers mesos han estat encapçalades per dones, amb demandes relatives a la millora dels seus drets.

D'altra banda, a causa del gran nombre de dones que van haver de sortir del país després de l'ascens talibà i al perfil polític i activista de les exiliades (la majoria defensores de drets humans, periodistes, jutges, polítiques o amb càrrecs públics), també s'han fet diferents actes de

denúncia i protesta protagonitzats per les dones de la diàspora. Dones afganeses han comparegut a les Nacions Unides en diferents ocasions exigint el respecte als seus drets. Així, el 2021 una delegació integrada per Fawzia Koofi, Naheed Farid, Asila Wardak, Mariam Safi, Anisa Shaheed i Sofia Ramyar, totes elles involucrades en la política i la defensa dels drets de les dones al seu país, van comparèixer a les Nacions Unides en el marc del debat anual sobre dones, pau i seguretat. El 2022 la periodista afganesa Zahra Nader va comparèixer al Consell de Seguretat durant el debat anual. D'altra banda, dones exiliades es van reunir amb els talibans en el marc d'una cimera organitzada pel Govern de Noruega a Oslo, i van exigir el retorn de les nenes a l'educació secundària i el respecte als drets de les dones. Així doncs, davant dels retrocessos i constants violacions als seus drets, les dones afganeses s'han mobilitzat, reivindicant la seva plena ciutadania i els seus drets socials, econòmics, polítics i culturals.

En conclusió, en les darreres dècades, els drets de les dones afganeses han estat un dels eixos centrals de disputa entre els diferents actors que s'han enfrontat en el context afganès. L'extrema misogínia i violència d'alguns actors locals ha desposseït de la condició de ciutadanes les afganeses en diversos moments de la història recent, incloent-hi el context actual després del retorn al poder dels talibans el 2021. Per part, des de la comunitat internacional es ha efectuat sovint una aproximació utilitarista al reconeixement dels drets de les dones, obeint interessos geopolítics i militars, impulsant o ignorant aquests drets en funció de la conjuntura de cada moment. Tot i això, davant d'aquesta realitat, les dones afganeses han desplegat estratègies d'afrontament i resistència, tant en l'àmbit quotidià com en l'exercici dels seus drets polítics. Després de la tornada al poder dels talibans el 2021, les dones han protagonitzat múltiples exemples de protesta contra la restricció dels seus drets malgrat la repressió amb què s'està castigat qualsevol forma de contestació ciutadana. Els avenços aconseguits per les dones en els darrers anys impulsen aquesta resistència davant de l'esborrat social que intenten imposar les elits misògines talibans, mostrant que les afganeses són subjectes actius que exigeixen un reconeixement ple als seus drets a les seves aportacions al conjunt de la societat.

25. ONU Mujeres, *Gender alert no. 2: Women's rights in Afghanistan one year after the Taliban take-over*, 15 d'agost de 2022.

26. Situation of human rights in Afghanistan. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Afghanistan, A/HRC/51/6, 9 de setembre de 2022.

27. *Afghan girls take to streets to protest school closure in Paktia*, Al Jazeera, 10 de setembre de 2022.

Aquesta publicació està subjecta a una llicència de Creative Commons. Es permet la reproducció total o parcial, la distribució i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'Escola de Cultura de Pau i no reflecteix l'opinió de l'ACCD ni de la Generalitat de Catalunya.

êc̃p escola de
cultura de pau

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Escola de Cultura de Pau
Edifici B13, Carrer de la Vila Puig
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra (Espanya)
+34 93 586 88 42
pr.conflict.escolapau@uab.cat
escolapau.uab.cat

Amb el suport:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**

@escolapau

EscolaPau

escoladeculturadepau